

Гайдар В. Г.

Аспірант кафедри Архітектури та реставрації
Національний університет "Львівська політехніка", Львів
gvgart@gmail.com
orcid.org/0000-0002-1652-8104

ОЗНАКУВАННЯ, ЯК МЕТОД ПРЕДСТАВЛЕННЯ ОБ'ЄКТІВ АРХІТЕКТУРНО-МІСТОБУДІВНОЇ СПАДЩИНИ В СЕРЕДОВИЩІ

© Гайдар В. Г., 2024

<https://doi.org/10.32347/2519-8661.2024.30-31.124-134>

Анотація: у статті досліджено проблему представлення та збереження унікального історико-архітектурного середовища, цінної історичної забудови, що знаходиться під загрозою знищення, або на даний час втрачена частково чи повністю, за допомогою комплексного середовищного ознакування пам'яток архітектури та містобудування і цінної історичної забудови. Запропоновані елементи ознакування можуть доповнювати історичне середовище та формувати у місцевих мешканців та гостей міста уявлення про його історію, традиції, унікальні риси. У дослідженні подано головні типи елементів ознакування. За допомогою створення інформаційних елементів ознакування для пам'яткових об'єктів в інфраструктурі сучасного міста можливо підвищити рівень інформування, просвітництва громадськості та згодом виховання шанобливого ставлення міської громади до пам'яток історії, культури та архітектури.

Ключові слова: архітектурно-містобудівна спадщина, історичне середовище міста, ознакування, збереження спадщини, втрачені історичні споруди.

Постановка проблеми. Цінне історичне середовище українських населених місць сформоване впродовж століть шляхом акумуляції унікальних споруд та комплексів – пам'яток архітектури та містобудування, які складають архітектурно-містобудівну спадщину. Сьогодні пам'яткові архітектурні споруди та містобудівні комплекси відіграють роль домінант у середовищі історичних центрів міст та формують унікальні образи міст України. Цінна історична забудова, пам'ятки архітектури та містобудування є основою формування сучасного середовища міст та населених місць. Сформоване впродовж значного проміжку часу історичне середовище міста є головним з чинників, який впливає на формування унікальних соціально-культурних рис, збереження національної ідентичності, прогресивний розвиток громади, розвиток економічного потенціалу міст [4, 10].

Збереження культурної спадщини як одного з головних чинників формування національної ідентичності, невід'ємної складової культурного доробку людства є обов'язком держави в цілому та кожного громадянина зокрема. На даний час в Україні склалась ситуація, коли значні цінні історичні об'єкти та комплекси перебувають поза увагою суспільства, не використовуються належним чином, перебувають у критичному технічному стані близькому до аварійного. Руйнівні процеси особливо активно розвиваються на тлі нерозуміння цінності, ролі та місця об'єктів культурної спадщини місцевими жителями, користувачами, власниками пам'яток архітектури та містобудування, а також за рахунок недосконалих механізмів контролю і покарання за нанесення шкоди пам'ятковим комплексам та об'єктам. Відсутність національної державної політики щодо збереження архітектурно-містобудівної спадщини підкріпленої необхідними програмами розвитку та фінансування, складна економічна ситуація, невідповідне ставлення місцевих адміністрацій, не розуміння ними ролі культурної спадщини у процесах формування громадянського суспільства – призводять до щоденної

втрати унікальних історичних споруд та комплексів. Тому на сьогодні першочерговим завданням на шляху порятунку та збереження архітектурно-містобудівної спадщини стоїть потреба у переосмисленні, актуалізації та розвитку потенціалу цінних історичних споруд та комплексів [6 - 8].

На даний час управління архітектурною спадщиною не є справою виключно професіоналів. У процесі охорони спадщини важливу роль відіграє громадськість. Збереження культурної спадщини передбачає роботу не тільки з її пам'ятками, а й з людьми, які мали б бути однією із зацікавлених сторін. Для активізації процесів охорони та збереження пам'яток архітектури та містобудівних комплексів необхідне залучення та підтримка широких кіл громадськості. Врахування запитів громади, напрацювання пропозицій та рішень, які позитивно сприймаються громадськістю та одночасно розяснюють цінність спадщини є необхідною умовою збереження й ефективного управління архітектурно-містобудівною спадщиною [5, 9, 13].

Сприйняття людиною пам'ятки архітектури чи цінного історичного містобудівного комплексу, її візуальний огляд перетворюються в свідомості на індивідуальне пізнання, що супроводжується персональною оцінкою. Отже, незалежно від зовнішнього вигляду, рівня збереженості, пам'ятки здатні викликати емоційно-естетичні переживання. Візуальне пізнання супроводжується також символічним осмисленням історичної інформації, отже, огляд пам'яток та їх сприйняття здатні також розвивати образне мислення, зіставляти побачене з наявними знаннями, розвивати розуміння минулого і проводити аналогії із сучасністю. Однією з найважливіших властивостей пам'яток архітектури та містобудування є здатність своїм образом та закладеною в них інформацією впливати на світогляд людини, змінюючи тим самим її поведінку [2].

Мета статті запропонувати варіанти представлення архітектурно-містобудівної спадщини у сучасному міському середовищі.

Виклад основного матеріалу. Для вирішення проблеми збереження унікального історико-архітектурного середовища, цінної історичної забудови, що знаходиться під загрозою знищення, або на даний час втрачена частково, пропонуємо звернутись до інструменту комплексного середовищного ознакування пам'яток архітектури та містобудування і цінної історичної забудови. За допомогою створення інформаційних елементів ознакування для пам'яткових об'єктів в інфраструктурі сучасного міста можливо підвищити рівень інформування, просвітництва громадськості та згодом виховання шанобливого ставлення міської громади до пам'яток історії, культури та архітектури. Виконувати ознакування пам'яток необхідно на основі проведених комплексних науково-дослідних робіт [1].

У дослідженні пропонуємо розглянути також питання особливостей сприйняття відповідними цільовими групами населення комплексного середовищного ознакування архітектурно-містобудівної спадщини в історичних центрах міст та населених пунктів України та визначення їхніх потреб в інформуванні щодо цінності історичного середовища. Оскільки, існуючі у історичних центрах міст пам'ятки виконують цілий спектр функцій - ідеологічну, естетичну, передавальну, ціннісну та ін., то вони створюють відповідне емоційно-смісловне навантаження на людину та формують у її уяві певні образи, відповідно до почуттів, які виникають у її сприйнятті.

Елементи ознакування доповнюють історичне середовище та формують у місцевих мешканців та гостей міста уявлення про його історію, традиції, унікальні риси. Головними типами елементів ознакування є трасування, знаки-символи, макети, макетні експозиції, інтерактивні інфобокси, мультимедійні інфобокси, інформаційні таблиці, навігаційні таблиці, навігаційні знаки, інформаційні малі архітектурні форми, інформаційні панелі, експонування наземного та підземного об'єкту. Доповнювати таке середовищне ознакування можуть сучасні технології: доповнення реальності віртуальними елементами, 3D мапінг, голограми та ін.

Головними критеріями при виборі типу ознакування того чи іншого історичного об'єкту будуть виступати такі категорії: об'єкт існуючий, втрачений або частково втрачений; повнота наявних історико-архітектурних відомостей про об'єкт; місце розташування та його оточення. Можливим є розташування чи монтаж елементів ознакування на об'єкті, на його території чи поряд з ним.

Наукові дані, детальні історичні відомості та результати наукових досліджень стосовно історичних споруд, комплексів та археологічних об'єктів повинні бути подані за допомогою елементів середовищного ознакування лаконічно, доступно та цікаво. Елемент ознакування повинен викликати інтерес у перехожого, спонукати його до роздумів та до пошуку детальної інформації про ознакований історичний об'єкт. Разом з тим елементи ознакування повинні гармонійно доповнювати сучасне середовище, не перевантажувати його, не обмежувати рух людей, не створювати перешкоди, бути безпечними. Якщо мова йде про ознакування втраченого історичного об'єкта, або частково збереженого – елемент ознакування повинен спонукати людину до створення в уяві певного образу, емоції, інтерпретації сучасного вигляду історичного середовища.

Найпоширенішим елементом ознакування, який можемо використовувати для втрачених, частково втрачених та змінених (перебудованих) цінних історичних об'єктів є **макети**, макетні композиції, інтерактивні макети (Рис. 1). Розташовані в історичному середовищі макети, які якісно та достовірно показують історичну споруду, комплекс, частину історичного середмістя чи ціле історичне містобудівне утворення здатні перенести глядача в іншу епоху, передаючи багато супутньої інформації про згаданий історичний період. Перед створенням макету проводиться велика науково-дослідна робота, на основі якої можливою є реконструкція чи теоретична реконструкція об'єкта дослідження. Важливим є підбір відповідних об'ємно-просторових характеристик макета, матеріалів, текстур, фактур та кольористики його виконання. Також необхідно детально попрацювати з масштабністю, його фізичними розмірами, особливостями його сприйняття у історичному середовищі. Важливо визначити яку роль у сформованому сучасному середовищі він буде відігравати – чи він має бути домінантою, чи має гармонійно доповнювати сформоване середовище не привертаючи зайвої уваги. Окремою групою можуть виступати інтерактивні макети, які дають можливість прямої взаємодії з глядачем. Такі макети можуть містити в собі рухомі деталі, бути сенсорними, можуть бути доповнені системами підсвітки та електронним, технічним обладнанням. Також можуть бути макети-трансформери, за допомогою яких можливо прослідкувати генезу об'єкта, етапи його розвитку. Головним завданням, яке повинен ставити перед собою виконавець макету має бути забезпечення інформативності та передача атмосфери історичного об'єкта.

Розглянувши закордонний та український досвід ознакування історичних споруд за допомогою середовищних макетів можемо виокремити кілька головних типів макетів, які використовуються найчастіше – це макети, які відтворюють один історичний об'єкт, макети, які відображають цілий містобудівний комплекс (наприклад середмістя обмежене оборонною системою), макети які презентують фрагмент споруди у дрібному масштабі з деталями.

Важливим є місце розташування макета та забезпечення його якнайкращого, безперешкодного сприйняття глядачами. Важливо також продумати можливість доступності та обладнати макет таким чином щоб він міг сприйматись людьми з обмеженими можливостями та дітьми. В кожній ситуації для кожної історичної споруди чи комплексу доцільним буде застосовувати індивідуальний підхід у прийнятті рішень щодо розташування макета та його об'ємно-просторового вирішення.

Можливим та доцільним часто буде розроблення цілої системи ознакування, яка буде складатись із однотипних макетів певної кількості об'єктів, які входили до одного історичного періоду, чи поєднані іншими критеріями. Наприклад коли мова йде про втрачену фортецю, оборонну систему, замок, палацовий комплекс – то серією макетів можуть бути ознаковані елементи або фрагменти такого масштабного об'єкту чи комплексу.

Рис. 1. Вигляд на історичний портовий кран Журавель (XV ст.) і одну з водних брам Гданська та інтерактивний макет портового крану Журавля. Фото автора.

Дещо спорідненим до макетів елементом середовищного ознакування виступає **знак-символ**, за допомогою якого можемо показати суспільству втрачену, або частково втрачену спадщину у символічному вигляді (Рис. 2). Зазвичай таке ознакування буде доцільно використовувати у тому випадку, коли історична інформація про досліджуваний об'єкт, якою ми володіємо на період опрацювання є фрагментарною, або дуже скупою, що не дає можливості відтворити об'ємно-

просторовий вигляд об'єкта в повній мірі. Дуже часто маючи відповідні історичні описи про період існування об'єкта, місце його розташування, опис його окремих частин та елементів неможливим є відтворення його цілісного вигляду на певний історичний період розвитку. У такій ситуації можемо розробити символічний елемент та розташувати його в місці розташування втраченої – історичної в'їзної брами в місто, замкової вежі, криниці, визначної кам'яниці, ратуші, чи сакральної споруди. Символічне зображення розташоване у середовищі історичного міста спонукатиме мешканців до роздумів, створення певного уявного образу історичного об'єкта, до пошуків інформації про історію розвитку міста. Таке ознакування може бути доповнене відповідною описовою інформацією, чи виступати елементом комплексного ознакування, наприклад цілого історичного середмістя та бути доповненим іншими елементами ознакування. Доречно у даному випадку використовувати як доповнення технічні засоби – доповнення реальності віртуальними елементами, 3D мапінг, голограми.

Рис. 2. Символічне ознакування місця розташування втраченої історичної синагоги Золота Роза (XVI ст.) у м. Львові [3].

Рис. 3. Ознакування у вигляді площинного трасування втраченого міського шпиталю Святого Духа (XIV-XVIII ст.) у м. Львові на площі Івана Підкови. Фото автора.

Надзвичайно доцільним елементом ознакування втраченої або частково втраченої архітектурно-містобудівної спадщини виступає прийом площинного або об'ємного **трасування** контурів або всього периметру втраченої споруди чи її частини, яка презентує первісні етапи її розвитку. Площинне трасування може бути виконане за допомогою контрастного мощення, наприклад, контурів стін втраченої споруди (Рис. 3). Такий варіант ознакування є надзвичайно доречним по відношенню до сформованого історичного середовища, оскільки не перевантажує його та дає можливість відповідного сприйняття будівель пізніших періодів, які є також цінними.

Об'ємне трасування можливе у випадку, якщо середовище дозволяє доповнити його новими елементами (Рис. 4). Зазвичай об'ємне трасування виконують у вигляді невисокого підмурівка по контуру втраченої споруди. Важливим є також підбір матеріалів, характер мурування. Можливим є використання контрастних матеріалів, для кращого сприйняття такого ознакування в середовищі. Виконання ознакування у вигляді трасування можливе як результат проведених ґрунтовних науково-дослідних робіт із ідентифікації місця розташування та визначення точних геометричних розмірів об'єкта (хоча б у плані). За допомогою трасування можливо показати різні періоди розвитку об'єкта для цього необхідно використати різні будівельні матеріали.

Рис. 4. Ознакування у вигляді об'ємного скляного трасування контуру втраченого палацу Мешка I та його дружини Добрави на Тумському острові в м. Познані (Польща) [12].

Для ознакування спадщини можемо використовувати **інфобокси** двох типів – інтерактивні та мультимедійні. Вони можуть бути розташовані на місці втраченої пам'ятки, чи поряд з історичним об'єктом, який дійшов до нас у видозміненому вигляді та надати багато інформації про історичний об'єкт глядачам (Рис. 5). Такий метод ознакування втраченої та зміненої спадщини може дати найбільше інформації про всі історичні періоди її розвитку. За допомогою сучасних технологій ми можемо зібрати та представити відвідувачу всю відому, достовірну та необхідну інформацію про об'єкт у зручному вигляді. А саме, у вигляді описів, відео, зображень, картографічних матеріалів, відтворених 3D моделей, варіантів реконструкцій та ін. Такий інфобокс може бути мультипрограмним, бути розрахованим на різні категорії відвідувачів – дітей, молодь, дорослих, людей з обмеженими можливостями. Інформацію, якою він буде наповнений можливо подати у вигляді короткої довідки, чи детального екскурсу по історико-архітектурному розвитку споруд та комплексів, у залежності від вибору глядача. Таке ознакування буде доречним у багатьох випадках по відношенню до ступеню

збереженості об'єкта. У випадку коли об'єкт – не існуючий або збережений його підземний рівень – інфобокс, розташований на місці втраченої пам'ятки може продемонструвати відвідувачам історичні зображення об'єкта, також можливо цю інформацію доповнити описами. У разі, якщо історичне об'ємно-просторове вирішення об'єкта не відоме достовірно – можливо подати теоретичні реконструкції споруд та комплексів, або запропонувати глядачам символічний образ втраченої пам'ятки. У випадку коли об'єкт збережений зі змінами – можемо представити його первісний вигляд та етапи розвитку. Особливо корисними та популярними такі методи ознакування будуть для дітей та людей з обмеженими можливостями, оскільки вони можуть містити відео та звукову інформацію. Також інфобокси можуть бути обладнані інтерактивними сенсорними екранами, панелями та іншими пристроями. Вибір місця розташування та його об'ємно-просторове вирішення повинно бути індивідуальним, вирішеним у залежності від сформованого середовища – чи дає воно можливість розташувати новий елемент та забезпечити людям безперешкодний рух і бути гармонійно вписаним.

Рис. 5. Інфобокси розташовані по периметру історичної фортеці (XVI ст.) у м. Замостя (Польща). Фото автора.

Інформаційні та навігаційні таблиці, які можемо влаштувати на місцевості для ознакування втраченої та зміненої спадщини є найпростішим та найпоширенішим методом ознакування, який використовують у всьому світі давно (Рис. 6). По відношенню до втрачених об'єктів – інформаційна таблиця, встановлена на місці втраченої пам'ятки чи її фрагмента може відігравати роль найпростішого ознакування і разом з тим давати нам досить багато інформації візуальної, описової, картографічної, за потреби. У випадку, коли пам'ятка існуюча, але змінила свій первісний вигляд – інформаційна таблиця може бути розташована поряд з нею чи розміщена на фасаді споруди при можливості. Навігаційні таблиці можемо використовувати як елементи системи екскурсійного огляду споруд великого комплексу, чи історичного центру міста загалом. Такі таблиці можуть вказувати шлях – напрямок руху від одного елемента комплексу до іншого, якщо об'єкти існуючі. І якщо історичні споруди втрачені – такі таблиці можуть одночасно містити інформацію про втрачений об'єкт та вказувати напрямок руху до іншого втраченого об'єкта комплексу. Інформаційні та навігаційні таблиці можуть входити до розробленої системи комплексного ознакування цілого історичного центру міста чи визначеної історичної території. Також доцільно влаштовувати такі таблиці попередньо розробивши екскурсійний маршрут по історичному середмістю чи історичному містобудівному комплексу.

Рис. 6. Інформаційні таблиці на пішохідному туристичному шляху історичного м. Ярослав (Польща). Фото автора.

Розвиненим типом інформаційних таблиць є інформаційна панель, яка може містити комплексну інформацію про об'єкт. Це може бути інформація про його сучасний стан, історичний розвиток споруди, найважливіші історичні події, які пов'язані із розвитком споруди.

Також окремим типом ознакування можемо виділити **навігаційні знаки**, які повинні нести лаконічну, часто тільки візуальну інформацію про напрямок руху в історичному середовищі міста. Такі елементи варто використовувати в комплексі з іншими видами ознакування як доповнення. Головна їх функція – це допомога в орієнтуванні на місцевості, означення напрямку руху по туристичному маршруту комплексу. Візуальне вирішення таких елементів у середовищі покликане притягувати, акцентувати увагу відвідувача. В той же час навігаційні знаки не повинні перенавантажувати історичний центр міста та не перешкоджати руху відвідувачів.

Рис. 7. Ознакування існуючого костелу Кармелітів (XVII ст.) у Варшаві виконане у вигляді малої архітектурної форми. Фото автора.

Окремим видом ознакування можуть виступати **інформаційні малі архітектурні форми** – невеликі об'ємно-просторові елементи, які розташовані у середовищі історичного центру міста та несуть інформацію про існуючі, втрачені або частково втрачені об'єкти (Рис.7). Такі елементи ознакування розташовані поруч із існуючою пам'яткою можуть містити інформацію про її історичний розвиток, історичні події пов'язані з нею, її вигляд у минулому. Місце розташування такого елемента та його об'ємно-просторове вирішення повинно бути індивідуальним, вирішеним у залежності від сформованого середовища, бути гармонійно вписаним та забезпечити людям безперешкодний рух.

Можливим є вирішення середовищного ознакування у вигляді **експонування наземних об'єктів** (Рис. 8). Для такого ознакування необхідно провести заходи із впорядкування та забезпечити належний огляд існуючих елементів історичної споруди чи містобудівного комплексу. На сьогодні часто маємо ситуацію коли існуючі цінні фрагменти втраченої пам'ятки перебувають у незадовільному стані без

жодних розпізнавальних знаків чи інформаційних елементів. З такими артефактами необхідно провести комплекс реставраційно-консерваційних заходів, які забезпечать їх зрозуміле сприйняття мешканцями міста та туристами. Такі фрагменти автентичної субстанції необхідно обов'язково доповнити інформаційними таблицями та по можливості іншими елементами ознакування, наприклад, розробити макет споруди на період її розквіту із зазначенням на ньому існуючого на сьогодні фрагменту контрастним матеріалом чи відтінком кольору.

Рис. 8. Ознакування руйн замку хрестоносців (XIV ст.) в середмісті Торуня (Польща) за допомогою експонування його наземної частини. Фото автора.

Ознакування невідомої суспільству спадщини доцільне та можливе шляхом **експонування підземних об'єктів** (Рис. 9). Значна частина українських цінних пам'яткових об'єктів на даний час знаходиться у вигляді археологічної спадщини. Тобто, на даний час маємо фактично збереженими тільки підземні частини історичних споруд та комплексів. Такі об'єкти дуже часто є надзвичайно важливими для інформування суспільства, формування вражень та уявлень людей про невідомі історичні сторінки у розвитку цінних історичних комплексів, міст та цілих епох розвитку нашої держави. Археологічні об'єкти не рідко є єдиним матеріальним доказом існування того чи іншого ключового об'єкту минулого. Наприклад втрачена кілька століть тому історична фортеця чи замок, навколо якого розвинулось сучасне місто залишається невідомою для його мешканців. Шляхом розкриття та експонування збережених у підземному рівні фрагментів автентичної субстанції – ми можемо показати мешканцям невідому архітектурно-містобудівну спадщину у тому вигляді в якому вона збереглась до наших днів. Часто такі розкриття експонують у підземному рівні, влаштовуючи світлопрозорі конструкції покриття в рівні з конструкцією тротуару, площі чи іншої пішохідної зони, що забезпечує можливість огляду історичних стін, кам'яних мурувань, залишків споруд. Скляні конструкції не створюють перешкод для руху та разом з тим розкривають всім бажаючим автентичну субстанцію історичних об'єктів [11]. Такий вид ознакування доцільно доповнити описовою інформацією та при потребі іншими елементами ознакування, які представлять глядачам історичне об'ємно-просторове вирішення об'єкту.

Рис. 9. Ознакування підземної частини міських воріт Хар'ю (XIV ст.) в середмісті Таллінна (Естонія) за допомогою експонування. Фото автора.

Висновки. Проблема недостатнього представлення та розкриття ролі архітектурно-містобудівної спадщини України характерна для сучасного середовища всіх українських історичних міст. Будучи невідомою для суспільства безцінна спадщина руйнується та втрачається нами практично щоденно. Проведення середовищного ознакування об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини відіграє важливу роль у процесі їх охорони та збереження. У дослідженні запропоновані типи та варіанти інформаційного середовищного ознакування цінних пам'яткових об'єктів, які можна застосовувати у залежності від ступеня їх збереження. Навіть повністю втрачені цінні історичні споруди та комплекси відповідним чином ознаковані у історичному середовищі міст зможуть вплинути на рівень розуміння суспільством глибини нашої спадщини.

Список літератури

1. Гайдар В., Лукомська З. В. Проблеми ідентифікації та ознакування архітектурно-містобудівної спадщини в сучасному міському середовищі. Теорія та практика дизайну. Архітектура та будівництво. К.: НАУ, 2024. Вип. 2(32). С. 21–27, режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2024.32.3>
2. Жукова О. Пам'ятки історії та культури України як специфічний вид культурної цінності. Культура України. Випуск 33. 2011. С. 169 – 175.
3. Залишки синагоги «Золота Роза», Львів, режим доступу: <https://find-way.com.ua/oblast/lvivska/lviv/synahoha-zolota-roza>
4. Кондель-Пермінова Н. Збереження архітектурно-містобудівної спадщини України у контексті розвитку міст. Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини. 2009. Вип. 6. С. 92-116.

5. Менська О. Інститут громадських інспекторів у сфері охорони культурної спадщини як інструмент громадського контролю в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. №11, 2021, режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2381>
6. Методологія збереження і регенерації історичного міського середовища. Кол. монографія. ред. Микола Бевз. Національний університет «Львівська політехніка», ICCROM, ICOMOS, Львів-Київ 2022. 378 с.
7. Олійник О. Концепція національної політики щодо культурної спадщини в Україні (Проект). Архітектура и престиж. Київ, 2014. 134 с.
8. Прибєга Л. Історичне середовище як пам'яткоохоронна категорія, Українська академія мистецтва. 2004. Вип. 11, С. 177-185.
9. Спільна відповідальність за спільну спадщину: Опитування населення Львова, режим доступу: https://www.lvivcenter.org/wp-content/uploads/2020/04/ReHerit_Quantitative_research-Lviv-fin.pdf
10. Тимофієнко В. Охорона культурної спадщини та проблеми забудови центрів сучасних міст, Художня культура. Актуальні проблеми, Вип. 1, Муз. Україна, Київ, 2004. С. 91-106.
11. Barou L., Oikonomopoulou F., Bristogianni T., Veer F., Nijssse R. Structural glass: A new remedial tool for the consolidation of historic structures. Faculty of Civil Engineering and Geosciences, Delft University of Technology, the Netherlands, режим доступу: <https://www.glassonweb.com/article/structural-glass-new-remedial-tool-consolidation-historic-structures>
12. Liszka A. Instalacja architektoniczna na Ostrowie Tumskim uznana za najlepszą realizację tego typu na świecie, режим доступу: https://www.propertydesign.pl/konkursy/126/instalacja_architektoniczna_na_ostrowie_tumskim_uznana_za_najlepsza_realizacje_tego_typu_na_swiecie.40514.html
13. Yingxin Zhang, Deniz Ikiz Kaya, Pieter van Wesemael & Bernard J. Colenbrander. Youth participation in cultural heritage management: a conceptual framework, International Journal of Heritage Studies, 2024. 30:1, 56-80, DOI: 10.1080/13527258.2023.2275261

Volodymyr Gaidar

Postgraduate student of the Department of Architecture and Restoration

Lviv Polytechnic National University, Lviv

gvgart@gmail.com

orcid.org/0000-0002-1652-8104

MARKING AS A METHOD OF REPRESENTING ARCHITECTURAL AND URBAN HERITAGE OBJECTS IN THE ENVIRONMENT

© *Mezhenna N.Yu., Bogdanov V.A., Ushakov G.N., Zimina S.B., 2024*

Abstract: the article examines the problem of presenting and preserving a unique historical and architectural environment, a valuable historical buildings that are under threat of destruction, or are partially or completely lost, with the help of a complex environmental identification of architecture and urban planning monuments. The proposed identification elements can complement the historical environment and inform local residents and guests of the city about the idea of its history, traditions, and unique features. The study presents the main types of identification elements. With the help of the creation of informational marking elements in the infrastructure of a modern city, it is possible to increase the level of informing, educating the public, and subsequently fostering a respectful attitude of the city community to monuments of history, culture and architecture.

Key words: architectural and urban heritage, historical environment of the city, identification, preservation of heritage, lost historical buildings.